

УДК 336.7

Огородня Євгенія Миколаївна

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Харків, Україна

**СТРУКТУРНІ ЗМІНИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
(СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІН)**

***Анотація.** Розглянуто взаємозв'язок рейтингу країни щодо стабільності банківської системи і змін кількості банківських установ, які функціонують на ринку. Оцінено стабільність банківської системи, за результатами розрахунку інтегрального показника. Інтегральний показник стабільності банківської системи країни доповнено складовою, яка характеризує структурні зміни банківської системи (за кількісною ознакою).*

***Ключові слова:** стабільність банківської системи, структурні зміни банківської системи, інтегральний показник стабільності банківської системи, рейтинг країн.*

Ievgeniia Ogorodnia

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

**STRUCTURAL CHANGES IN THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE
(CONTEMPORARY CHALLENGES AND FUTURE CHANGES)**

***Abstraction.** Interconnections between world country ranking of banking system stability and changes in the number of banks operating in the market was explored. Banking system stability was estimated by the calculation of integral indicator. The integral indicator of banking system stability was supplemented with a component that characterizes the structural changes in the banking system (quantitative traits).*

***Keywords:** banking system stability, structural changes in the banking system, integral indicator of banking system stability, ranking of countries.*

Реалізації концепції оновлення та реформація банківської системи України, шляхом скороченні проблемних банків, має як позитивні, так і негативні наслідки. А саме, зниження фінансової стабільності, в наслідок реорганізації, банкрутства та ліквідації банків, що обумовило збільшення навантаження на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб та зменшення довіри до банківської системи. Дестабілізуючі тенденції зумовили погіршення рейтингу України у світовому економічному просторі. Згідно складової «Стійкість банків» (Soundness of banks) Індексу глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) [1], у 2016 році Україна займала останнє місце в рейтингу серед 138 країн світу, що представлено на рис. 1.

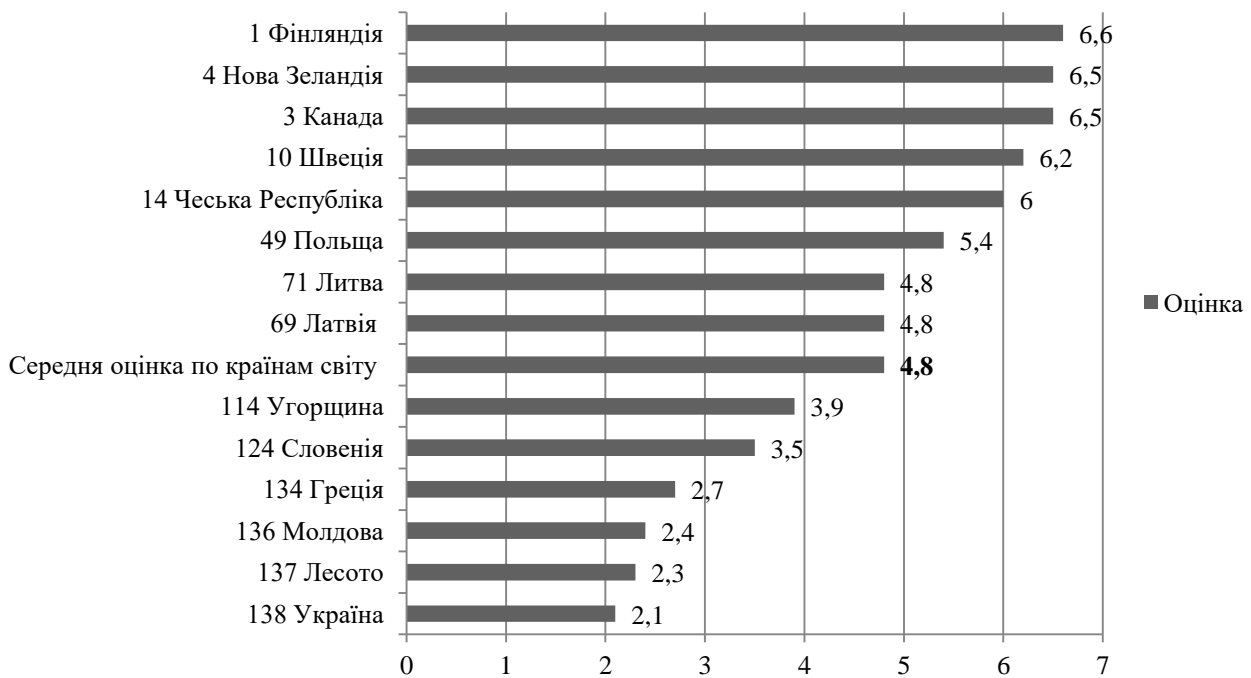

Рис. 1. Рейтинг країн світу за стійкістю банків у 2016 році [1]

Грунтуючись на результатах аналізу рис. 1, враховуючи зміни, у річному розрізі (на період з 2009 по 2016 рр.) рис. 2 [2], виявлено, що для української банківської система деструктивним став період 2014 – 2016 рр.

Відповідно до рис. 2, банківська система Україна на період з 2014 по 2016 рр. мала негативні тенденції у процесі досягнення фінансової стабільності, які подібні посткризовому періоду 2009 – 2010 рр.

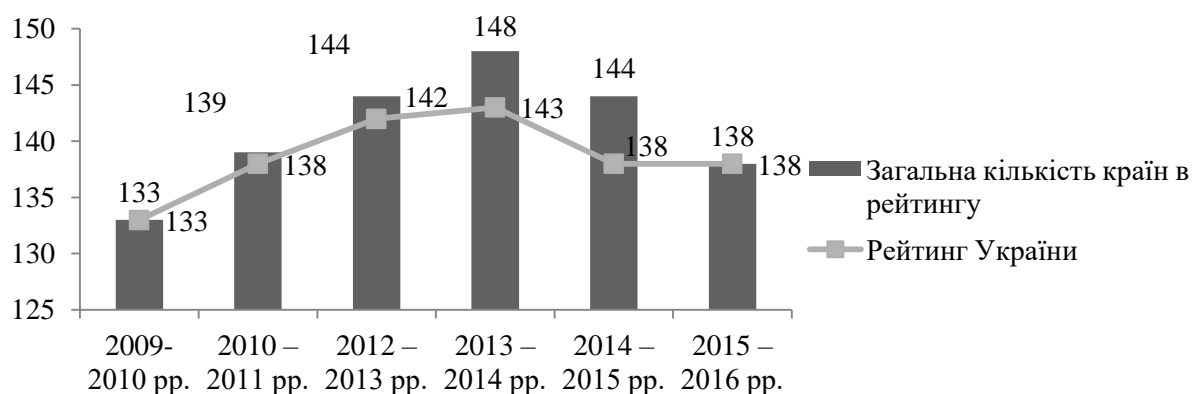

Рис. 2. Рейтинг України за стійкістю банків серед країн світу за період з 2009 до 2016 року [1, 2]

Релевантість стану економіки у кризовому і посткризовому періоді (рис. 2), структурні перетворення банківського, фінансового сектору економіки країни, підвладність внутрішнім і зовнішнім впливам, різноспрямованість результатів діяльності банківських установ ускладнюють процедуру оцінки стабільності банківської системи, що зумовлює актуальність дослідження означеного питання.

Питанню оцінки стабільності банківської системи присвячені змістовні напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких Беленька Г. В. [3], Бобиль В. В. [4], Кияк А. Т. [5], Коваленко В. В. [6] та інші. Оцінюючи стабільність банківської системи, більшість науковців приділяють увагу її фінансовим характеристикам, таким як: достатність капіталу, якість активів, прибутковість та рентабельність, ліквідність, чутливість до ринкового ризику, концентрація ринку банківських послуг. Але, поза увагою дослідників залишається фактор зміни кількісної присутності банківських установ на фінансовому ринку, який може мати як позитивний, так і негативний вплив у процесі забезпечення фінансової стабільності банківської системи, що обумовило необхідність вивчення впливу структурних змін банківської системи на її стабільність.

Таким чином, для оцінки стабільності банківської системи, з врахуванням її структурних змін, побудовано інтегральний показник стабільності

банківської системи, який базується на застосуванні запропонованої методики оцінювання стабільності фінансової системи [7]. Використання методики розрахунку інтегрального показника обґрунтовано необхідністю оцінки стану банківської системи, з врахуванням дестабілізаційного чи стабілізуючого впливу виведення з банківського сегменту значної кількості банків. Оскільки, згідно накопичувального підсумку, за період з 2013 до 2016 рр. (табл. 1) кількість банків України скоротилась на 80 одиниць, що становить 44,4 %. Подібні тенденції нехарактерні для країн зі стабільною або стабілізаційною банківською системою (табл. 1).

Таблиця 1

Зміна структури банківської системи деяких країн світу

Країна	Період					
	2010-2011 рр.	2011-2012 рр.	2012-2013 рр.	2013 - 2014 рр.	2014 - 2015 рр.	2015 - 2016 рр.
Зміна кількості банків						
Україна	0	0	4	-17	-43	-20
Греція	-5	-5	-11	-1	0	
Латвія	-2	-1	2	-12	1	
Литва	0	-3	-1	0	-2	
Чеська Республіка	4	-1	1	1	1	
Канада	0	-2	1	0	-5	10
Фінляндія	-13	0	-24	-	-	-

Відповідно до табл. 1, скорочення кількості банків у Фінляндії, країни з найстабільнішою банківською системою у світі, згідно рейтингу 2016 року, відбувалося з меншою масштабністю та динамічністю (за період з 2011 по 2013 рік виведено з ринку 37 банків, що становить лише 12%).

Для оцінки стану банківської системи, з врахуванням впливу структурних змін, на прикладі України, побудовано і доповнено інтегральний показник стабільності банківської системи за наступними складовими: адекватність капіталу (здатність банків розраховуватися за своїми зобов'язаннями); якість активів (відображає наявність проблемних кредитів та доларизацію економіку); ліквідність (обумовлює означення однієї з головних проблем банківського сектору економіки країни – неспроможність банків виконувати свої нормативи

достатності ліквідних ресурсів та миттєво відповідати за своїми зобов'язаннями); прибутковість (характеризує результат роботи банківських установ та тенденції їх розвитку); підвладність ринковому ризику (описує спроможність системи реагувати на негативні ринкові зрушення); проникнення банківської системи в економіку країни (релевантність цілей фінансової та монетарної стабільності); структурні зміни в системі (відображує зміну стану банківської системи з позиції кількісного доповнення або зменшення банківських установ на фінансовому ринку).

Інтегральний показник розраховано як середнє геометричне зі значень субінтегральних показників: інтегральний показник стабільності банківської системи (Ісбс); інтегральний показник адекватності капіталу (Іак); інтегральний показник якості активів (Іяк); інтегральний показник прибутковості (Ідп); інтегральний показник ліквідності (Іл); інтегральний показник ризиковості (Іпрр); інтегральний показник впливу банківської системи в економіці (Івбсе); (Ісз) інтегральний показник структурних змін в банківській системі (рис. 3 – 4).

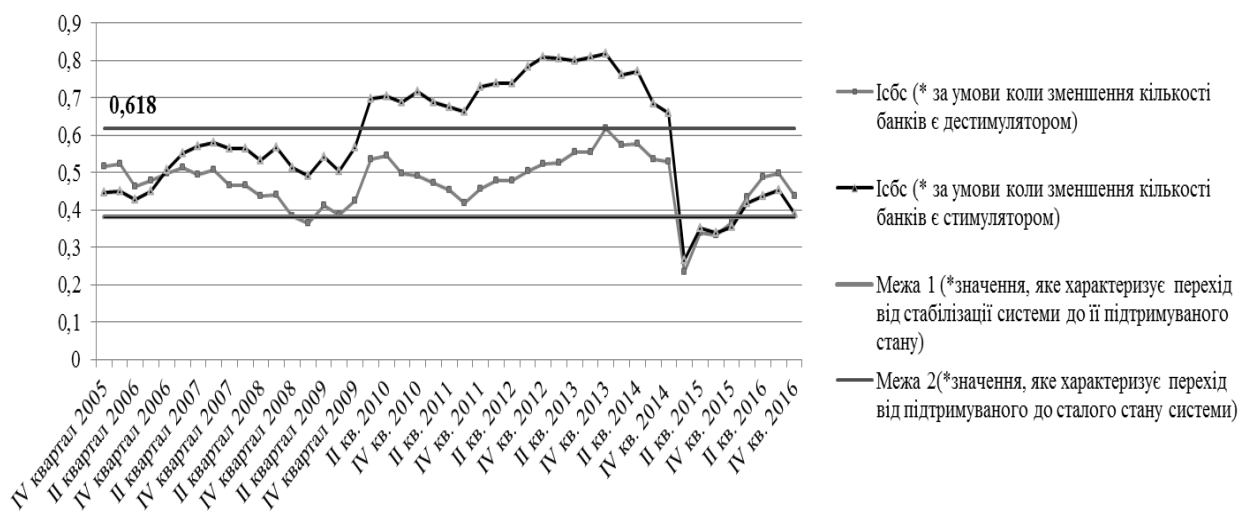

Рис. 3. Інтегральні показники стабільності банківської системи України, з врахуванням негативного і позитивного впливу структурних змін в системі, у квартальному розрізі з 2005 по 2016 рр.

Для визначення деструктивного та конструктивного впливу зміни структури банківської системи на її стабільність, показники які характеризують

зміну структури банківської системи, нормалізовано за методом Севіджа у якості стимуляторів і дестимуляторів стабільності банківської системи (рис. 3 – 4). З метою інтерпретації результатів оцінки стабільності банківської системи (рис. 3) застосовано шкалу вимірювання, яка базується на використанні закону Фібоначчі [8, 9]. Мінімальне значення шкали інтегрального показника 0. Максимальне значення, що може отримати при розрахунку інтегрального показника 1. Згідно з законом Фібоначчі зміни відбуваються на рівні 38,2% і 61,8% [8, 9]. У результаті проведених розрахунків отримано значення діапазонів шкали: 0 – 0,382 (стабілізаційна система); 0,382 – 0,618 (підтримувана системи); 0,618 – 1 (стабільна системи).

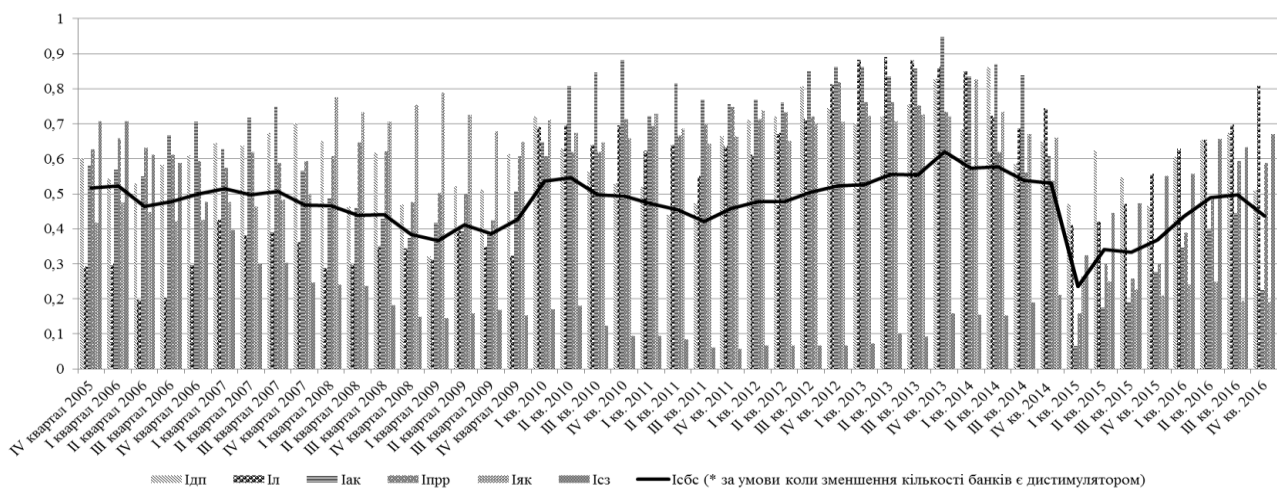

Рис. 4. Зміни складових інтегрального показника стабільності банківської системи України на період з IV кварталу 2005 року до IV кварталу 2016 року

Відповідно до рис. 3, основується на двох концепціях негативного і позитивного впливу зміни структури банківської системи на її стан, визначено, що за умови поступового зменшення кількості банків сумарний ефект на банківську систему країни є позитивний, оскільки на період з четвертого капіталу 2009 року до третього кварталу 2014 року її стан характеризувався, як сталий. Критичним періодом для банківської системи України є перший квартал 2015 року, особливостями якого є: впровадження процедури ліквідації для 15 банків; погіршення якості активів; недостатність власних ресурсів

(капіталу банку) для забезпечення надійного функціонування банківських установ, з мінімальною підвладністю ризикам. Деталізація змін стану системи за складовими інтегрального показниками стабільності банківської системи наведено на рис. 4.

Ґрунтуючись на результатах оцінювання стану банківської системи (рис. 3 – 4), виявлено, що структурні зміни в банківській системі впливають на забезпечення її стабільності. А саме, виведення значної кількості банківських установ з банківського бізнесу, за короткий період часу, обумовили її нестабільність на перше півріччя 2015 року (значення інтегрального показника знаходиться у межах від 0 до 0,318), що відобразилося на оцінці місця України у світовому рейтингу щодо стабільності банківських установ (рис. 2).

Стабілізації банківської системи з початку 2016 року сприяли заходи Національного банку України щодо нівелювання негативно впливу потенційних ризиків на стан банківської системи (Іпрр – рис. 4), поліпшення якості активів та нарощення обсягів регулятивного капіталу.

Таким чином, інтегральний показник стабільності банківської системи свідчить про вагомість впливу структурних змін в системі на її стан. Але, залишається невисвітленим питання оцінки оптимальної кількості банківських установ на ринку для стабільного функціонування банківської системи та впливу заходів регулятора на нівелювання негативного ефекту від стрімкого скорочення кількості банків, що є основою для подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. The Global Competitiveness Report 2016–2017 / Klaus Schwab. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>
2. World Economic Forum. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/competitiveness-rankings/#series=EOSQ087>

3. Беленька Г. В. Математичні методи діагностування фінансової стабільності банківського сектору України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.11 – Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці / Г. В. Беленька. – Київ, 2011. – 20 с.
4. Бобиль В. В. Удосконалення моделі оцінки фінансової стійкості сучасної банківської системи / В. В. Бобиль // Збірник наукових праць Дніпровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна « Проблеми економіки транспорту». – 2011. – № 2. – С. 11 – 18.
5. Кияк А. Т. Фінансова стабільність банківської системи України на сучасному етапі розвитку національної економіки / А. Т. Кияк // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2016. – Т. 21. – Вип. 3. – С. 143 – 148.
6. Коваленко В. Теоретичні та методичні підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи / В. Коваленко, Ю. Гаркуша // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 9. – С. 35 – 40.
7. Огородня Є. Оцінка ефективності монетарної політики в системі забезпечення сталого розвитку економіки країни [Електронний ресурс] / Є. Огородня // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2013. – Вип. 35(2). – С. 159-167. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2013_35\(2\)__27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2013_35(2)__27)
8. Коляда М. Г. Методологія гармонії і концепція «золотої пропорції» у педагогічній психології / М. Г. Коляда. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_pps/2010_8/koljada.pdf
9. Решетняк Е. А. Построение цветовых шкал для визуальной колориметрии. Представление результатов анализа / Е. А. Решетняк, Ю. В. Холин, В. Н. Шевченко // Методы и объекты химического анализа. – 2011. – Т. 6. – № 4. – С. 188 – 197.